

Eronnut yliopistosta toistaiseksi

– kasvatustieteitä lukemassa Turun yliopistossa 1950-luvun loppupuolella

Terttu Tähtinen

Ylioppilaaksi kirjoittamisen jälkeen tein useita vuosia eri kansakouluissa opettajan sijaisuuksia, vaikka äitini olisi halunnut minun jatkavani opintojani suoraan yliopistossa. Minua kuitenkin elämä ja myös rahan tarve veti työelämään. Halusin kerätä vähän rahaa opiskeluja varten ennen kuin jatkaisin opiskelujani. Ensiksi sain sijaisuuden Kiikalasta samasta kansakoulusta, Komisuon koululta, jota olin aikoinani itse käynyt. Koululle oli jo ehditty valita toiseksi opettajaksi minun oppikoulukaverini Hannu Laamanen. Äidiltäni oli kuitenkin kysytty jo tätä ennen, tulisinko minä koululle opettajaksi. Kun ilmoitin, että kyllä minäkin voisin tulla, heille tuli ongelmaksi se, miten majoittaa naimattomat mies- ja naisopettaja keskenään saman katon alle, koska koulussa oli opettajilla oma yhteinen asunto, jota asuttivat koulun johtajan lisäksi koulun muut opettajat.

Komisuon koulun oppilaita ja opettajat lukuvuonna 1951/1952. Opettajat Sirkka-Liisa Hovila, Hannu Laamanen ja minä oppilaiden takana. Kuva: Terttu Tähtisen kotialbumi.

1950-luvun alkupuolella ei tullut missään tapauksessa kyseeseen, että naimattomat mies- ja naisopettajat olisivat asuneet saman katon alla, vaikka heillä olisi ollut omat huoneetkin, kuten meillä oli. Tämä olisi herättänyt kylällä puhetta ja leimattu täysin siveettömäksi. No, ongelmiin löydetään yleensä ratkaisu, jos tätä todella halutaan. Niin nytkin, apuun tuli taas kerran toimelias äitini: hän muutti asumaan minun kanssani koululle täksi vuodeksi. Mitä ei äiti tyttärensä tulevaisuuden vuoksi tekisi! Meillä oli äitini kanssa koulun johtajaopettajan nelihuoneisesta asunnosta yksi huone käytössä, Hannulla oli omansa. Komisuon koulun opettajan sijaisuuden jälkeen olin vielä Peräseinäjoella opettajana vuoden, sen jälkeen vielä vuoden Kiikalan Yltäkylän koululla sekä vielä Somerniemen Pali-kaisten koululla kaksi vuotta. Näin kouluvuoteni jatkuivat, nyt vain kateederin toisella puolella, heti ylioppilasvuoteni jälkeen koko 1950-luvun alkupuolen ajan.

Sijaisopettajuuksien myötä sain raha-asianikin hiljalleen suhteellisen kuntoon. Pitkien sijaisuuksien vuoksi olin saanut palkan myös kesäkuukausilta, mikä oli auttanut minua merkittävästi kerryttämään opiskelurahastoani. Saatoin nyt ajatella taas yliopisto-opiskeluakin. Opiskeluun lähtöäni hankaloitti vähän se, että olin näiden vuosien aikana avioitunut, ja se, että toinen lapsemmekin syntyi juuri opis-

kelun aloittamisen alla vuonna 1956. Sijaisopettajavuodet olivat kuitenkin saaneet minut vakuuttuneeksi siitä, että opettajan työ oli työtä, josta tykkäsin ja jota halusin tehdä. Opiskelupaikaksi tuli Turun yliopisto, kun muutimme samana vuonna Turun vieressä sijaitsevaan Raisioon. Varsinaista kansakoulun opettajankoulutusta ei yliopistossa tuolloin ollut. Siihen sai pätevyyden erillisissä opettajaseminaareissa, jollaista ei ollut Turun seudulla, joten niihin menoa ei perheellisellä pienten lasten äidillä ollut mahdollista ajatellakaan. Opettajaksi kuitenkin saattoi tuolloin päästä kiertotietäkin pitkin opiskelemalla muun muassa yliopistossa kasvatustieteitä. Silloin tätä tieteen aluetta taidettiin kutsua opetusopiksi, eikä se tainnut olla vielä tuolloin oma tieteenalakaan. Yliopiston kasvatustieteen opinnot eivät tuolloin siis antaneet pätevyyttä kansakoulunopettajaksi, mutta tuolloin opettajista oli niin suuri pula, että laskin voivani näinkin päästä opettajan työhön kiinni.

Se, että saatoin aloittaa vuonna 1956 yliopisto-opiskelun, kulminoitui taas kerran äitini apuun. Hänen panoksensa koulutusurani muotoutumiseksi sellaiseksi kun se muotoutui oli suuri. Nyt hän siis tuli taas kerran apuun. Tällä kertaa niin, että hän lupasi kustantaa opiskeluajaksi meille lapsenliikan tai kotiaivustajan. Toimielias kun oli, hän vielä hankki meille Kiikalasta nuoren, juuri kansakoulunsa päättäneen, kaimani Terttu-tytön kotiapulaiseksemme. Tämän avun saamisen jälkeen opiskelun aloittamispäätöksen teko oli helppoa. Terttu olikin sitten parin vuoden ajan meille todellinen aarre ja helmi, ilman näin luotettavan ja lapsirakkaan lapsenliikan löytämistä opiskeluni olisikin varmaan loppunut heti alkuunsa. Hän asui tietysti meillä, koska oli Kiikalasta kotoisin. Hän kävi meillä rippikoulunsa ja konfirmaatiojuhla vietettiin meillä. Siitä, kuinka hyvin hän tuli lastemme kanssa toimeen, kertoo hyvin yksi tapaus: esikoisestani oli otettu valokuva, ja kun hänelle näytettiin kuvaa, hän kysyi heti hämmästyneenä ja lähes itku kurkussa, missä Terttu on. Hän oli tottunut siihen, että Terttu oli jatkuvasti hänen lähellään, yleensä myös valokuvissa. Myös naapurimme autoivat meitä lasten hoidon järjestelyissä tuohon aikaan monesti. Naapuriapu oli vielä tuolloin 1950-luvun loppupuolella Raision syrjäkylillä voimissaan.

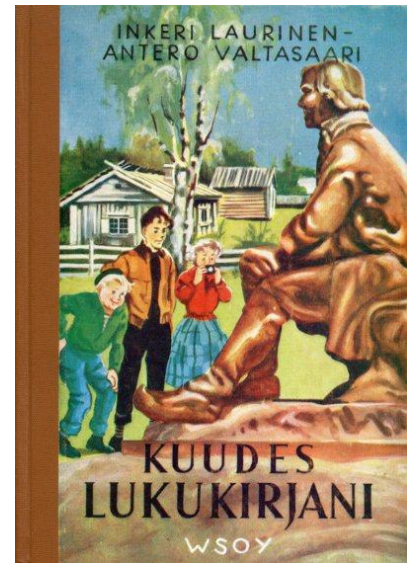
Yliopistoon pääsy ei tuottanut vaikeuksia. Opiskelemaan pääsi tällöin varsin helposti, ei ollut mitään pääsykokeita. Riitti, kunhan ilmoitautui opiskelemaan. Itsekin vain soitin kasvatustieteen laitoksen – tai silloin laitoksen virallinen nimi oli Kasvatus- ja opetusopin laitos – toimistoon ja sanoin tulevani opiskelemaan. Tai oliko se nyt oma laitos tuossa vaiheessa, jos oikein muistan, laitos sai vasta vuonna 1957, siis vuoden päästä opiskeluni alettua, itsenäisemmän aseman humanistisessa tiedekunnassa, johon laitos tuohon aikaan kuului. Tässä vaiheessa laitos sai pienet tilat kaupungin torin laidalta. Ennen kuin keskeytin opiskelun, laitos sai uudet tilat yliopiston uudesta hallintorakennuksesta, nykyiseltä yliopiston-

Turun yliopiston rakennus, jossa opiskelin 1950-luvun loppupuolella, lehtileike Turun Sanomista. Kuvaleike: Terttu Tähtisen kotialbumi.

mäeltä. Joka tapauksessa yliopistoon pääsi tuolloin opiskelemaan kaikki, joilla oli näyttää ylioppilastodistus. Muuta ei minultakaan kysytty, kaikki oli tämän jälkeen selvää.

Itse yliopisto-opiskelu imaisi minut heti täysillä mukaansa. Minua kiinnosti kaikki, mitä siellä opetettiin ja luin. Opetusopin lisäksi luin suomenkieltä. Kasvatustieteen puolella, joka oli siis pääoppiaineeni, muistiini on jäänyt erityisesti professori Inkeri Vikainen ja hänen silloinen naisassistenttinsa Kirsti Lagerspetz. Vikainen oli juuri väitellyt tohtori, joka toimi opiskeluaikana kasvatustieteen vt. professorina (vuonna 1956–1959), minkä jälkeen hänet valittiin kuulemani mukaan kasvatustieteen, myöhemmin kasvatustieteen, laitoksen professoriksi. Vikaisen ja Lagerspetzin lisäksi laitoksella opetti muistaakseni pari miesopettajaa. Heidän nimiään en kuitenkaan muista. Vikainen ja hänen assistenttinsa Kirsti Lagerspetz, joka myöhemmin toimi sekä Åbo Akademin että Turun yliopiston psykologian professorina, olivat molemmat hyviä luennoitsijoita ja muutenkin helposti lähestyttäviä ihmisiä. Kirstin kanssa olimme opiskeluaikani aika läheisiäkin. Kirsti kannusti ja neuvoi minua kaikessa tavalla, jota muistan vieläkin lämmöllä. Sain häneltä ja myös Vikaisen tenteistä hyviä numeroita. Tätä edesauttoi varmasti sekin, että Vikaisen keskeinen tutkimusala liittyi äidinkielen opetukseen ja oppimiseen. Suomenkielihän oli minulle ollut aina läheinen kouluaine ja opiskelin sitä nytkin yliopistossa kasvatustieteen rinnalla. Vikainen, tyttönimeltään Laurikainen, julkaisi tieteellisten julkaisujen ohessa myös käytännön opetusta varten erilaista opetus- ja lukumateriaalia. Opiskeluaikani häneltä oli jo yhdessä Antero Valtasaaren kanssa julkaistusta *Lukukirjani* -sarjasta jo kuudes kirja (vuonna 1957). Vikainen ja Lagerspetz olivat siis hyviä luennoitsijoita ja opettajia, näin oli myös muut luennoitsijat yliopistossa, jotka minulle opettivat. Muistan heidän kaikkien pitäneen hyviä ja mielenkiintoisia luentoja.

Professori Vikaisen yksi keskeinen kiinnostuksen ja tutkimuksen kohde oli äidinkieli ja suomenkieli. Hän julkaisi useita erilaisia teoksia kouluopetustakin ajatellen 1950-luvulla (monet näistä yhteistyössä Antero Valtasaaren kanssa).

Yliopisto-opiskelun ydintä minulla oli luennoilla käyminen. Tein näistä sääntillisesti laajoja muistiinpanoja. Usein kirjoitin niitä luentojen jälkeen uudestaan vielä puhtaaksi. Tuli näin heti kerrattua luennoilla käydyt asiat samalla kun sain nämä sellaisiksi, joista oli sitten helppo lukea luentotentteihin. Minulla on vieläkin tallella tuolloin tekemäni suomenkielen muistiinpanot nätisti mapitettuna. Näiden avulla, vaikka kieliopin säännöstö on tästä jonkin verran varmasti muuttunut, voisi vielä tänäänkin opiskella äidinkieleemme perusteet aika kattavasti. Toki tentteihin piti lukea kirjojakin ja käyttää niitä seminaarityön tekoon. Kun itse asuin Turun ulkopuolella, käytin luentojen väliin jäävät tyhjät tunnit luonnollisesti opiskeluun, kotonahan odottivat lapset ja kotityöt, joten siellä ei aikaa opiskelulle löytynyt kuin joskus lasten nukkumaanmenon jälkeiset hiljaiset hetket. Nämä päivät ”hyppytunnit” vietin usein yliopiston päärakennuksen vieressä olevassa kahvilassa. Päivisin se oli aika tyhjä, joten henkilökuntaa ei haitannut, vaikka istuin siellä lukemassa, vaikkakaan ostanut sieltä mitään, tai jos ostinkin, oli se pieni kuppi kahvia tai joku virvoitusjuomalasi. Henkilökunnan kanssa tulin niin

tutuksi, että he aina tervehtivät minua iloisesti kun tulin. Täällä myös tapasin muita opiskelukavereitani.

Kasvatusopin opiskelijat olivat jo silloin pääosin naisia, kuten on tainnut olla myöhemminkin. Sen ajan ylioppilaiden opiskelijaelämästä en osaa sanoa mitään, itse en näihin perhetilanteen vuoksi voinut ottaa osaa. Ja olinhan jo muita opiskelijoita selvästi vanhempikin. Koska asuin Raisiossa, ja vielä sen yhdellä takimmaisista alueista, minun oli pidettävä luentojen jälkeen aina kovaa kiirettä ehtiäkseni alueellemme menevään linja-autoon. Sinne meni vain kaksi suoraa yhteyttä illassa. Jos niistä myöhästyi, joutui kävelemään Raision päässä monta kilometriä. En myöskään voinut jättää nuoren lapsenlikamme vastuulle lapsia liian pitkäksi aikaa, vaikka häneen täysin luotinkin. Illat kotona kuuluivat sitten lapsia ja kotia hoitaessa, joskus nipistin siis myöhäisilloista aikaa opiskelemiseen. Tämä ei kuitenkaan tapahtunut kovin usein, ei oikein jaksanut.

Kaiken kaikkiaan opintoni etenivät yliopistossa parin vuoden ajan hyvin. Vaikka se teki elämäni aika hektiseksi, pidin opiskelusta todella paljon, kaikesta mitä siellä luin. Oli todella mielenkiintoista ja innostavaa kuulla esimerkiksi erilaisista tutkimuksista, joita maailmalla oli tehty, ja uusista asioista kasvatusopin saralla. Myös cum laude -opintoihin sisältyvän tutkielman teon koin mielekkääksi ja innostavaksi. Tutkielmani tein kansakoululasten kokemista koulupeloista. Aiheesta oltiin tuolloin laitoksella innostuneita, joten oli luontevaa lähteä itsekkin selvittämään opinnäytetyössä sitä, esiintykö tätä koululaisten piirissä tuolloin. Hankin aineistoni niistä Kiikalan ja Somerniemen kansakouluista, joissa olin ollut sijaisopettajana ennen yliopisto-opiskeluni alkua. Koulujen opettajat täyttivät pyynnöstäni oppilaillaan laatimani aiheita käsittelevän kyselylomakkeen. Sain näin kerättyä tutkielmani aineiston melko vaivattomasti. Tutkimuksen tulokset olivat mielenkiintoisia, jo tuolloinkin osalla lapsilla esiintyi koulupelkoja, jotka eivät varmastikaan helpottaneet heidän koulunkäyntiään ja oppimistaan. Lasten pelot kohdistuivat, jos muistan oikein, ennen kaikkea koulukavereihin tai jonkin verran myös opettajiin. Suunnittelin syventäväni tutkielmaani löydöksiä laudaturtyössäni haastatteleamalla edellä mainittujen koulujen oppilaita ja vanhempia. Laudaturtyöni jäi kuitenkin tekemättä elämäntilanteeni muuttuessa. Opintojani tukenut äiti kuoli yhtäkkiä 52-vuotiaana. Nyt meillä ei ollut mistä maksaa kotiapulaisemme Tertun palkkaa. Yliopiston lukukausimaksukin olisi pitänyt maksaa, tämä ei kuitenkaan ollut kovin suuri, joten tästä olisimme kyllä selvinneet. Lopullisen sinetin päätökselle siitä, että minun pitää ottaa ainakin muutama välivuosi opiskelusta, antoi kolmannen lapseni syntyminen vuonna 1958. Opintoni olivat tuolloin jo aika pitkällä: olin suorittanut kasvatustieteistä cum laude approbaturin. Olisin ennättänyt ennen kolmannen lapseni syntymää suorittaa vielä kasvatusopin loppuenttinkin, mutta senkin jätin tekemättä, koska ymmärsin, etten pystyisi lähivuosien aikana kuitenkaan tekemään laudatur-tutkielmaani. Katsoinkin parhaaksi ilmoittua yliopistoon ”toistaiseksi poissaolevaksi” opiskelijaksi.

Tarkoitukseni oli palata muutaman väli vuoden jälkeen vielä opiskelujeni pariin, mutta kun sain neljännen lapsen vuonna 1962, jäi tämä minulta tekemättä. Tästä ”toistaiseksi poissaolevaksi” ilmoittautumisesta on jo sen verran mennyt aikaa, ettei se varmaan enää olisi voimassakaan, ikäni puolesta tällä ei enää ole väliäkään. En varmaan ole ainut sukupolvestani, jolla opiskelut ovat katkenneet perheen perustamiseen ja lapsen syntymiseen. Itseäni tämä ei ole paljon harmittanut – no ehkä vähän

kuitenkin –, opettajantyötä sain onneksi kuitenkin tehdä Raision eri kouluissa sijaisopettajana monen vuosikymmenen aikana suhteellisen säännöllisesti. Osa näistä sijaisuuksista oli aika pitkiäkin, vaikka esimerkiksi äitiyslomat olivat tuolloin vain parin kuukauden pituisia. Ja näistähän pidemmät sijaisuudet tuolloin muodostuivat. Näin opettajan työ tuli minulle kuitenkin hyvinkin tutuksi seuraavien vuosikymmenten aikana.

Teksti on julkaistu 7.08.2020

Tekstin julkaisutiedot: Tähtinen, Terttu 2020. Eronnut yliopistosta toistaiseksi – kasvatustieteitä lukemassa Turun yliopistossa 1950-luvun loppupuolella. Helsinki: Suomen kasvatuksen ja koulutuksen historian seura.
URL http://www.kasvhistseura.fi/sites/kasvhistseura.fi/files/eronnut%20yliopistosta_2.pdf

Tertun muut sivulla olevat koulumuistotekstit:

1. [Raiku-koiran kanssa koulussa – muistojani Kiikalan ala- ja kansakoulusta 1930-luvun loppupuolelta](#)
2. [Häkäpönttölinjurilla oppikouluun ja lukioon 1940-luvulla](#)